

Institut klinické a experimentální medicíny na prahu páté dekády úspěšné existence

Jan Malý

Institut klinické a experimentální medicíny, Praha, Česká republika

Adresa: doc. MUDr. Jan Malý, CSc., ředitel IKEM, Vídeňská 1958/9, 140 21 Praha 4, e-mail: jan.maly@ikem.cz

Nedávno uplynulo již 40 let ode dne, kdy se nedílnou součástí české lékařské vědy, klinické medicíny i výuky mediků a lékařů stal Institut klinické a experimentální medicíny, jehož zkratku IKEM, často i v podobě „pražský“ IKEM, zná odborná i laická veřejnost nejen v České republice, ale i v zahraničí. Jeho posláním je vysoce specializovaná preventivní, diagnostická a léčebná činnost v oblasti kardiovaskulárních chorob, transplantací životně důležitých orgánů, diabetologie a dalších metabolických poruch, spolu s vědeckovýzkumnou a výukovou činností téhož zaměření.

IKEM před oněmi čtyřmi desetiletími nevznikl náhodně či živelně. Jeho založení zcela organicky vyplynulo z tradice získávání, rozvíjení a tvůrčí implementace nejnovějších poznatků světové lékařské vědy o závažných chorobách ohrožujících lidské zdraví v úzkém sepětí výzkumu a klinické praxe.

I když IKEM vznikl v roce 1971, jeho historie sahá hlouběji do minulosti, konkrétně až ke vzniku šesti samostatných ústavů v lokalitě krčského areálu.

V poválečných letech byl dřívější léčebný pragmatismus nahrazován novými patofyziologickými přístupy, terapeutický nihilismus v mnoha oblastech nahradil entuziasmus z nových možností poválečného světa i z postupně sílící záplavy nových léků a medicínských poznatků a technologií.

To vše připravilo optimální atmosféru pro koncipování a budování pracovišť zcela nového typu, v nichž by bylo možno zkoumat a řešit široce založené projekty specializovanými metodami a v harmonické součinnosti laboratoře, experimentu a kliniky. Konkrétní medicínské podněty přicházely tehdy především z USA a Švédska, kde se rychle rozvíjely nové diagnostické a léčebné postupy, jako byly katetrizace srdce, cévní rekonstrukce, chirurgie srdečních vad, léčba selhání ledvin dialýzou a transplantací, nové pohledy na hypertenzi či diabetes atd.

Velkou výhodou bylo, že zakladatelé krčských výzkumných ústavů, jejichž spojením později vznikl IKEM, se mohli s novými metodami a myšlenkami seznámit při svých poválečných pobytech na západě v přímém kontaktu se svými zahraničními kolegy. Právě odtud tehdy vzešel

Foto Petr Šolár

podnět k zakládání výzkumných ústavů. Už v padesátých letech, tedy o 20 let dříve, než byl ustaven IKEM, tak vznikly první resortní ústavy ministerstva zdravotnictví.

I při dnešním pohledu s odstupem více než půl století je třeba konstatovat, že v uvedených výzkumných ústavech byly na vrcholu jejich aktivity koncem šedesátých let minulého století k dispozici moderní diagnostické a léčebné postupy, velmi dobře vybavené laboratoře a především sehrané kolektivy předních odborníků jednotlivých oborů,

s promyšlenou koncepcí koordinované klinické a vědecké aktivity. Byly zde i zkušenosti s výzkumnou činností, doložené bohatou publikační a přednáškovou činností. A bylo zde vědomí nezbytnosti účelného spojování experimentu a klinické praxe i multioborového přístupu k řešení složitých a komplexních medicínských problémů, tedy spontánní integrační tendence.

Do organického pozitivního vývoje krčských výzkumných ústavů – stejně jako do vývoje celé naší společnosti – zasáhl po nadějích Pražského jara roku 1968 srpnový šok z okupace země armádami Varšavské smlouvy. A protože mnozí čelní představitelé krčských výzkumných ústavů se v demokratizačním procesu roku 1968 výrazně angažovali (prof. J. Brod a prof. F. Šmahel patřili dokonce k iniciátorům výzvy Dva tisíce slov), celá řada z nich po srpnu 1968 volila emigraci nebo jim byla práce znemožněna. Existovaly proto obavy, že totalitní moc situace využije a ústavy zruší pod záminkou, že v nich není dostatek odborníků.

Vznik IKEM lze tedy chápat nejen jako vyvrcholení a organizační završení přirozeně probíhajícího integračního procesu multidisciplinárních týmů tvořených příslušníky jednotlivých ústavů, ale též jako obranu proti politické zvlí. Tuto představu podporuje i skutečnost, že v IKEM našli postupně útočiště mnozí odborníci, kteří z politických důvodů nesměli pracovat na vysokých školách či v Československé akademii věd.

Myšlenku integrace do té doby samostatných výzkumných ústavů v krčském areálu do jednotného celku Institutu klinické a experimentální medicíny prosazoval především jeho první ředitel a průkopník transplantací orgánů u nás, akademik Prokop Málek. Zasluhou jeho a jeho nejbližších spolupracovníků byla také již na samém počátku za vůdčí a nosné programy institutu zvolena témata důležitá ze zdravotnického i socioekonomického hlediska:

- › **kardiovaskulární choroby**, které postihují mimořádně velkou část populace a přes všechny pokroky v prevenci, diagnostice a léčbě mají stále ještě na svědomí kolem 50 % všech úmrtí;
- › **transplantace životně důležitých orgánů**, zachraňující nemocné, pro něž moderní medicína žádnou jinou šanci na záchranu nemá;
- › **diabetologie**, která se zabývá onemocněními s incidencí a prevalencí rostoucími tak, že se stává celosvětovou pandemií.

Předvídavost a správnost volby těchto témat nejlépe potvrzuje skutečnost, že i v současné době jsou stále vysoce aktuální.

Na začátku páté dekády své existence už IKEM nemusí nikoho přesvědčovat o tom, že je nedílnou součástí české a evropské (a v některých případech i světové) lékařské vědy a klinické medicíny. Díky vysoké kvalitě i počtům svých výkonů má své pevné místo v rodině největších a nejlepších našich i evropských center v oblasti kardiovaskulární medicíny, diabetologie a transplantologie. V roce 2005 k tomu získal i zcela nové, moderní budovy, umožňující provádět nejnáročnější výzkumné práce i vyšetřovací a terapeutické zákroky v prostorách hodných medicíny na prahu 21. století.

Uznáním pro IKEM byl jistě i fakt, že v roce 2009 i 2010 byl IKEM pověřen v případě nutnosti akutní léčby péčí o amerického prezidenta Baracka Obamu a jeho doprovod.

IKEM však ukazuje cestu nejen v odborných oblastech, ale i v neméně důležité sféře ekonomické, neboť dlouhou řadu let, a zejména pak v posledních třech letech, dosahuje výrazně pozitivních hospodářských výsledků.

Lze předpokládat, že i v následující, již páté dekádě své existence bude IKEM pokračovat v duchu úspěšných tradic a dále je rozvíjet.